

TĚLESNÁ VÝCHOVA A SPORT NA LETNÍCH TÁBORECH ORGANIZACE YMCA V ČESKOSLOVENSKU

PHYSICAL EDUCATION AND SPORT AT YMCA'S SUMMER CAMPS IN CZECHOSLOVAKIA

T. Tlustý

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu, Katedra základů kinantropologie a humanitních věd

---

ABSTRACT

The presented article deals with the history of physical education and sport at YMCA's summer camps in Czechoslovakia. These camps were the area, where the sports, which were still relatively unknown in Czechoslovakia in the twentieth century, started their growing. This "American sports" came to the Czechoslovakia through the organization YMCA, which did a lot for their next spreading. A lot of campers played them at these summer camps. Some of them have become our representatives in those sports. In addition, YMCA organized a lot of training courses at these places. YMCA's summer camps greatly contributed with basketball, volleyball, softball and some other sports spreading in Czechoslovakia. With the approaching Second World War, these camps gradually disappeared, because YMCA started to limit its activity. In 1943 this organization was canceled. The permanent restoration of YMCA camps and its activities occurred in 90's. This contribution has been compiled from previously unpublished information from archive materials, period magazines and news reports which haven't previously been systematically utilized.

Keywords: activity; matches; results; players; officials

SOUHRN

Předkládaná stať pojednává o historii tělesné výchovy a sportu na letních táborech organizace YMCA v Československu. Tyto tábory byly místem, kde se mj. začaly hojně pěstovat sporty, které byly ve dvacátém století v Československu poměrně neznámé. Tyto „americké sporty“ se do nově vzniklého Československa dostaly právě prostřednictvím organizace YMCA, díky které se zde později značně rozšířily. Na letních táborech se s nimi seznámil veliký počet táborníků, ze kterých se pak řada dokonce stala našimi reprezentanty v daných sportovních odvětvích. Mimo to pořádala organizace YMCA na těchto táborech celou řadu sportovních školení. Letní tábory organizace YMCA tak velice přispěly k rozvoji basketbalu, volejbalu, softbalu a celé řady dalších sportů v Československu. S blížící se druhou světovou válkou však tyto tábory postupně zanikaly, protože YMCA jako organizace s anglosaským původem začala být postupně omezována, a v roce 1943 byla zakázána. K trvalému obnovení organizace YMCA a její táborové činnosti došlo až v 90. letech. Při tvorbě příspěvku byly využívány dosud nepublikované archivní materiály, dobové časopisy a novinové zprávy, které dosud nebyly systematicky zpracovány.

Klíčová slova: činnost; utkání; soutěže; výsledky; hráči; funkcionáři

---

Úvod

Young Men's Christian Association – Křesťanské sdružení mladých mužů je nábožensky orientovaná mezinárodní organizace mládeže s velmi širokým spektrem činností, založená v roce 1844 v Londýně. K jejímu velkému rozšíření však došlo především v USA. Do Československa pronikla zejména díky příslušníkům Čs. legií na konci první

světové války. Její pracovníci v podstatě přišli do nově vznikajícího Československa již s prvními transporty československých legionářů. Zde se začala tato organizace velice rychle rozvíjet. Československá sdružení YMCA byla totiž významně

finančně i materiálně podporována sdruženími se-veroamerickými.¹

YMCA v meziválečném Československu výrazně ovlivnila tělesnou výchovu a sport, a to přesto, že tělesná výchova a sport byly pouze jednou ze čtyř částí rozvoje členstva tohoto sdružení.² Také k této části svého programu ovšem YMCA přistupovala zodpovědně. K tomu se snažila zajistit kvalitní vedoucí. To byl jistě jeden z hlavních důvodů, proč své pracovníky vysílala do mezinárodních učilišť. Tito lidé se zde seznamovali s novými trendy v různých sportovních odvětvích. Po návratu do Československa začali v této zemi zavádět nové tréninkové metody a využívat získaných zkušeností.

Sdružení YMCA mělo již ve dvacátých letech obrovské množství zkušeností s pořádáním letních táborů. První letní tábor, který YMCA pořádala, byl zorganizován již roku 1885. Tento letní tábor, který se nacházel na jezeře Orange ve Spojených státech amerických, založil sekretář YMCA New York a YMCA New Jersey Sumner F. Dudley. Letní tábory organizace YMCA v Československu tak na sebe nenechaly od konce 1. světové války dlouho čekat.³

Cíl, který si vytyčili představitelé YMCA pro letní tábory, však nebyla pouhá rekreace jejich členů. Dobře školení ředitelé táborů, z nichž celá řada absolvovala školení organizace YMCA pro ředitele letních táborů, je spojovali se sportem a cvičením, výchovou k ukázněnosti, zodpovědnosti a mravnímu zdokonalení, a to vše v rámci zásad sdružení YMCA.⁴ Kromě toho využívalo sdružení YMCA své letní tábory také k dalším účelům, jako byly například vzdělávací kurzy.⁵

Počátky letních táborů organizace YMCA v Československu

První letní tábor YMCA, který byl u nás založen, byl tábor Sázava.⁶ Krátce nato založili

funkcionáři YMCA na území dnešního Slovenska horský tábor na Oravě.⁷ Táborníci sem poprvé přijeli roku 1921, respektive 1922. Tato dvě tábořiště však zdaleka nestačila uspokojovat všechny zájemce, a tak poměrně brzy začaly vznikat další tábory.⁸

Sázavský tábor se tak stal vzorem pro dalších 11 postupně vznikajících táborů organizace YMCA. Uplatnil se však též jako příklad mimo rámec tohoto mezinárodního sdružení. V roce 1928 se však funkcionáři organizace YMCA rozhodli vybudovat z tohoto letního tábora tábor trvalý. Pro tyto účely zde bylo vybudováno několik chat a ústředních budov. YMCA navíc naplánovala a provedla tento krok i v dalších táborech.

Do roku 1930 vznikly kromě dvou výše uvedených celostátních táborů tábory další. Ty byly založeny organizacemi YMCA ve Znojmě (Devět mlýnů - Podyjí),⁹ Liberci (Hvězdov u Mimoně)¹⁰ a Brně (Veveří Bítýška dnes Veverská). Mimo ně založila YMCA víkendové tábory v Kroměříži (Jablunka), Bratislavě (Kameň) a Bánské Bystrici (Seton - Lubietová).¹¹ Velký rozmach tábořišť přišel především ve třicátých letech. V roce 1937 fungovalo již dvanáct táborů a postupně přibývaly

---

Hynek, J., V. (2010). Sport a tábory YMCA v období první republiky. In: *YMCA v proměnách času*. Praha: YMCA v České republice, s. 41.

⁷ Na oravském táboře se nejprve tábořilo ve velkých amerických armádních stanech. Zpočátku bylo táborové vybavení velice skromné. S pomocí amerických a československých darů se však podařilo vybudovat tábor, kterému patřilo čestné místo v táborech YMCA.

⁸ V prvních pěti letech existence těchto dvou táborů se na nich vystřídalo celkem 2131 hochů ze všech koutů republiky.

First, J. (1925). Naše letní tábory. *YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu)*, 3(5-6), 151.

⁹ Letní tábor Devět mlýnů byl „jazykovým táborem“ organizace YMCA. Byl založen v roce 1928. Procvičovala se zde konverzace v několika světových jazycích – angličtina, němčina a francouzština.

¹⁰ Tento letní tábor založilo liberecké sdružení roku 1929. Byl to „Německý tábor YMCA“. Kromě obvyklých činností zde probíhala konverzace v němčině a také kurzy němčiny. Zajímavostí je, že tento tábor byl v letech 1934 – 1936 pouze chlapecký a v letech 1937 – 1938 pouze dívčí. Liberecká YMCA však pořádala též zimní tábor v Krkonoších. Ten se nacházel na Mísečkách u Špindlerova mlýna. Zde měli táborníci k dispozici celou horskou boudu. Náplní tábora byla rekreace na sněhu.

¹¹ NA Praha, fond YMCA, č. kartonu 1, sign. 4, Zpráva o programové sociálně výchovné činnosti YMKY v ČSR v roce 1928.

¹ „YMCA Hradec Králové“, přístup 13. březen 2013, <http://hk.ymca.cz/ymca-cr.php>.

² Riess, L., W. (1923). Úkoly tělovýchovného odboru Ymky. *YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu)*, 1(3), 65 – 68.

³ „History | campdudley.org“, přístup 13. březen 2013, <http://campdudley.org/alumni/history-2/>.

⁴ Protein, VIII., 2006, č. 5, s. 2.

⁵ NA Praha, fond YMCA, č. kartonu 3, sign. 6, Stručná zpráva o letním táboře liberecké YMCA u Kumru (okres Mimoň).

⁶ Pozemek daroval organizaci YMCA pan hrabě Sternberg. YMCA zde začala velmi rychle podnikat vše pro to, aby se z tábora stal „Ráj hochů na Sázavě“, jak se mu během první republiky říkalo. Nejprve byl pouze stanový, později chatový. Zajímavostí však je skutečnost, že dodnes dodržuje původní půdorys rozestavení stanů/chatek, což lze vysledovat z historických fotografií či plánek.

další.¹² Kromě zmíněných vznikly ještě tyto tábory: tábor v Malých Karpatech, Zdobnice v Orlických horách,¹³ Nižbor (Žloutkovice) mezi obcemi Nižbor a Žloutkovice na Berounce, Kumer u Mimoně a Vlčice u Staňovského rybníka. V létě roku 1937 navštívilo tyto tábory 2 683 táborníků. O dva roky později stihla ještě YMCA otevřít u obce Vráž v okrese Písek letní tábor Zlatá řeka.¹⁴

YMCA v Československu byla od první republiky známa svou otevřeností. Jejich aktivit, především letních táborů, se účastnily děti nejrozličnějších národností – Češi, Slováci, Poláci, Němci nebo Židé. A přestože byla YMCA křesťanskou organizací, účastnili se dokonce jejích letních táborů chlapi a dívky s různých vyznání – katolíci, protestanti, pravoslavní, ale také bez vyznání či židé.¹⁵

Tělesná výchova a sport na letních táborech organizace YMCA

Při příchodu do tábora pořádaného sdružením YMCA byli jednotliví táborníci prohlédnuti lékařem a umístěni do skupiny stejně vyvinutých hochů. Následné kurzy a závody, kterých se jako soutěžící účastnili, byly vedené tak, aby posloužily táborníkům v jejich tělesném rozvoji. Lékařská prohlídka se opakovala na konci tábora, kde bylo navíc zkoumáno, zda jednotliví absolventi přibrali jak na hmotnosti, tak např. na hrudním objemu.¹⁶

Obrázek 1. J. Antonín First vyučující lukostřelbu.
Figure 1. J. Antonín First teaching an archery.

¹² Černá, H. (2009). *YMCA jako středisko výchovy mládeže v Československu 1919 – 1951*. (Diplomová práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita, s. 80.

¹³ Tento letní tábor vznikl v roce 1935.

¹⁴ NA Praha, fond YMCA, č. kartonu 3, sign. 7, Majetek YMCA v ČSR.

¹⁵ Hynek, J., V. (2010). Sport a tábory YMCA v období první republiky. In: *YMCA v proměnách času*. Praha: YMCA v České republice, s. 42 - 44.

¹⁶ Táborový zpravodaj YMCA, III, 1927, č. 4, s. 8.

V nejstarším táboře YMCA na Sázavě čekal mladé táborníky již během prvního roku poměrně pestrý program, který se ale s přibývajícím zkušenostmi vůdců měnil. Kromě každodenního ranního cvičení zde na programu dne bylo pro tyto měsíce typické koupání, hry a výlety.¹⁷

Obrázek 2. Softbal na táboře YMCA.
Figure 2. Softball at the YMCA's summer camp.

Ředitelem a zakladatelem tábora Sázava byl J. First.¹⁸ Právě tento Čechoameričan zavedl v táboře YMCA nové sporty. Mezi ně patřila velice populární lukostřelba, které sám J. First vyučoval mladé táborníky (viz obrázek 1)¹⁹ a kterou též popsal i ve své knize. Tento sport měl na sázavském táboře dlouholetou tradici. Táborníci soutěžili ve střelbě do terčů vzdálených 15, 20 a 25m.

Jak již bylo zmíněno, na letních táborech organizace YMCA nové sporty rychle přibývaly. Velice populární zde byl volejbal, a to jak volejbal šestic, tak volejbalový debl, dále šachy, fotbal, playgroundball²⁰ (viz obrázek 2),²¹ atletika, quoits (házení kroužků na cíl), stolní tenis, kanoistika a vodní sporty vůbec (viz obrázek 3),²² basketbal (viz obrázek 4),²³ tenis nebo kuželky. V jednotlivých

¹⁷ *Letní tábor dorostu YMKY u Peliškova mostu na Sázavě*. (1921). Praha: YMCA, s. 7.

¹⁸ Tento významný funkcionář organizace YMCA byl nejčastějším vedoucím sázavského tábora. Do roku 1938 se stal ředitelem patnáctkrát.

Almanach Masarykova letního tábora YMKY na Sázavě. (1938). Praha.

¹⁹ Protein, XI., 2009, č. 3, s. 9.

²⁰ Někdy lze tento sport nalézt v literatuře pod názvem playground-ball nebo playground. Vždy se však jedná o dnešní sportovní hru softball.

²¹ Protein, XIII., 2011, č. 3, s. 29.

²² Táborový zpravodaj YMCA, II., 1926, č. 12.

²³ *Lesní a vodní rezervace Vlčice na Staňkovském jezeře*. (1935). Praha: YMCA.

sportech zde proti sobě soutěžili jednotlivci, stany nebo i vícečlenné týmy.²⁴

Velkým přínosem letních táborů organizace YMCA bylo, že ve dvacátých letech zde došlo k zpopularizování řady nových „amerických“ sportů. Jejich pěstování v Československu bylo v této době velice obtížné, protože zde nebylo vybudováno dostatečné sportovní zázemí pro jejich provoz. Tyto sporty tak zpočátku „přežívaly“ právě na letních táborech organizace YMCA.

Obrázek 3. Vodní sporty na táboře YMCA.
Figure 3. Water sports at the YMCA's summer camp.

Tábor Sázava od svého založení rychle vzkvátal. Na dochované mapě (viz obrázek 5)²⁵ lze identifikovat sportoviště (např. pro volejbal a basketbal), přístaviště lodí, loděnici, skluzavku, pískoviště, indiánskou vesnici, strážní most, elektrárnu, kino, spalovací stanici, čítárnu, studnu, dílny, místo pro hlídače, pekárnu, temnou komoru a hygienická zařízení.

Tento tábor byl též místem, kde se pěstoval také golf, rugby a házená. V letních měsících se konala také volejbalová nebo fotbalová utkání mezi městečkem Kácovem a reprezentací tábora. Tábor byl i místem žertů a veselí.

V roce 1934 požádal tábor YMCA na Sázavě prezidenta T. G. Masaryka, aby mohl nést jeho jméno. O dva roky později byl tento tábor přejmenován na „Masarykův letní tábor Y.M.C.A. na Sázavě“.²⁶

²⁴ *Almanach tábora YMKY Sázava 1932.* (1932). Praha: YMCA, s. 25.

²⁵ Protein, VIII., 2006, č. 6, s. 13.

²⁶ T. G. Masaryk nejprve pověřil svou kancelář zkoumáním práce tábora a na základě jeho výchovné a zdravotní činnosti dal své svolení. V roce 1936 pozval delegaci tábora na Lány a tábor byl přejmenován. Pro organizaci YMCA to bylo veliké uznání její práce.

Součástí Masarykova letního tábora na Sázavě byl i intenzivní volejbalový trénink, který byl přípravou na turnaj v Ledči nad Sázavou, kterého se táborníci pravidelně účastnili. Turnaj se konal tradičně třetí neděli v červenci. Týmy táborníků byly obvykle poměrně silné, i když v některých letech nebyla táborová reprezentace v optimální sestavě. Důvodem bylo, že část tradičního týmu a jeho největší opory se nemohly z důvodů reprezentačních povinností zúčastnit. Tak tomu bylo například v roce 1936, kdy byli Píček, Trpkoš a Prokop zaneprázdněni basketbalovou přípravou na Olympijské hry v Berlíně. Další skvělí hráči nebyli uvolněni z práce, tudíž nemohli přijet. I tak YMCA vyslala do bojů dva týmy. První tým postoupil suverénně ze skupiny A. Naděje druhého týmu vyhasly již v základní skupině B. Turnaj ovládl tým Jizery.

Na Masarykově táboře na Sázavě byla velice oblíbená kanoistika. Mezi táborníky byly oblíbené kanoistické výlety na Zruč. Koncem 30. let se jezdily i pravidelné závody. Nebyly to však závody pouze kolem bójí, ale v rámci

tábora se také tradičně konal závod na trase Zruč – Tábor, ve kterém museli soutěžící během závodu o délce 22,5km překonat i čtyři jezy. V roce 1936 se na tuto trasu vydalo 6 lodí, které startovaly v pětiminutových intervalech. Čas vítěze byl 2h 39min.²⁷

Obrázek 4. Basketbal na táboře YMCA
Figure 4. Basketball at the YMCA's summer camp.

Masarykovu letnímu táboru rozhodně nelze upřít záslušnou činnost při výuce plavání a

NA Praha, fond YMCA, č. kartonu 5, sign. 13, Dopis organizace YMCA Ministerstvu sociální péče z 15. září 1947.

²⁷ *Almanach letního tábora YMCA Sázava 1936.* (1936). Praha: YMCA, s. 26 - 27.

zachránců tonoucích. Cílem ředitelství letních táborů bylo totiž mj. naučit každého účastníka plavat. Každoročně bylo na tomto letním táboře vyškolen 60 – 80 zachránců tonoucích a plavat se naučilo průměrně 160 neplavců.²⁸ Výuka plavání probíhala tak, že jednotliví táborníci byli rozřazeni do několika skupin od neplavců po zachránce tonoucích. Každá skupina pak měla individuální program, který byl zakončený příslušnou závěrečnou zkouškou.²⁹

Obrázek 5. Nákres Masarykova tábora na Sázavě.

Figure 5. The sketch of the Masaryk's summer camp on Sázava river.

Dalším z velice populárních míst pro trávení letních měsíců byl tábor Vlčice na Staňkovském jezeře (viz obrázek 6),³⁰ který ležel jižně od Třeboně.³¹ Tento tábor, nacházející se na jednom z výběžků (poloostrovů) Staňkovského rybníka zvaném Vlčice, byl zřízen roku 1931. Táborníci zde měli k dispozici čtyři volejbalová, jedno basketbalové a jedno fotbalové hřiště. Mimo to zde existovalo zázemí pro hraní playgroundballu a krotetu. K dispozici bylo rovněž doskočiště, místo

pro házení kroužků a lukostřelbu.³² V táboře byla vybudována také loděnice (viz obrázek 7)³³ s přístavištěm. Táborníci zde mohli využít plachetnice, veslice a kanoe.³⁴ Mimo to byl tábor vybaven dostatečným množstvím míčů, luky a šipy, stolem na ping-pong, brankami na vodní pólo a třímetrovou věží pro skoky do vody.³⁵

Mladí táborníci byli v táborech testováni pomocí zkoušek tělesné zdatnosti. Tyto zkoušky plnili všichni ve věku 13 a půl až 18 a půl roku. Cílem zkoušek však byly především součty mezi chatami a jednotlivci, jejichž výkony byly oceňovány body. V nejmladší kategorii, kategorii sto-
pařů, soutěžili chlapci mladší třinácti a půl roku v disciplínách: skok daleký, běh na 50m a hod míčem. Pro kategorii průkopníků, ve které soutěžili hoši ve věku 13 a půl až 15 a půl roku, byly vypsány následující disciplíny: skok daleký, běh na 60m a vrh koulí (4kg). Pro nejstarší kategorii, kategorii kamarádů, ve které soutěžili chlapci

mladší 18 a půl roku, byly připraveny tyto disciplíny: skok daleký, běh na 100y a vrh koulí (4kg). Průměr bodů pak nakonec určil pořadí jednotlivých táborníků.

Kromě soutěží a her tohoto typu se mohli táborníci ucházet o odznaky zdatnosti. Podmínkou k jejich získání bylo splnění několika podmínek. Například pro získání odznaku zdatnosti III. třídy museli uchazeči mj. ukázat, že umí plavat (začátečníci 50m, pokročilí 100m), předvést řízení lodi, prodělat základní kurz první pomoci a složit z něj zkoušky, uvázat šest různých uzlů, uspět ve zkouškách tělesné zdatnosti a znát základní pravidla osobní a všeobecné hygieny. Mimo to museli

²⁸ V dopise určeném Ministerstvu sociální péče je uvedeno, že na tomto letním táboře bylo za 23 let vycvičeno cca. 1600 zachránců tonoucích a plavat se naučilo cca. 3000 neplavců.

NA Praha, fond YMCA, č. kartonu 5, sign. 13, Dopis organizace YMCA Ministerstvu sociální péče z 15. září 1947.

²⁹ Táborový zpravodaj YMCA, III., 1927, č. 4, s. 8.

³⁰ Tep pražské Ymky, VII., 1935, č. 6, s. 3.

³¹ STAR, roč. 1933, č. 22.

³² Vlčice: letní tábor pražské YMCA na Staňkovském jezeře 1934. (1934). Praha.

³³ STAR, roč. 1932, č. 38.

³⁴ „Ochrana-sh-na-ceskobudejovicku“, přístup 10. květen 2012, <http://pohranicnik.bloguje.cz/899792-ochrana-sh-na-ceskobudejovicku.php>.

³⁵ Táborníky vedl na Vlčici ke kanoistice mj. A. Cígner – několikanásobný vítěz závodu České Budejovice – Praha. Táborníky učil zacházet s kanoí, prováděl s nimi průpravná cvičení a závodní výcvik.

Tep pražské Ymky, IV., 1932, č. 7, s. 4.

například prokázat znalosti v určování zvířat, jazykové schopnosti, zručnost při rozdělování ohně atd.³⁶

Obrázek 6. Pohled na hlavní budovu tábora Vlčice.
Figure 6. The view on the main building of summer camp Vlčice.

Jednou z největších událostí každé táborové sezóny bylo pořádání táborových olympijských her. Táborníci se rozdělili na jednotlivé národy a soutěžili proti sobě. Na táborových olympijských hrách byly populární především atletické disciplíny jako přespolní běhy, při nichž museli závodníci přebrodit lesem, přebrodit řeku a překonat celou řadu dalších překážek, běhy na 50m, 60m a 100y, vrh koulí,³⁷ hod míčkem, skok vysoký nebo daleký. Olympiády tábora Zdobnice se v roce 1939 se zúčastnilo celkem 6 národů, kde každá chata představovala jeden národ.

Olympiáda však nebyla jedinou sportovní událostí tábora. Kromě ní zde účastníci zápolili i v jiných atletických disciplínách, např. v trojboji, čtyřboji a pětiboji. Ve dvacátých letech mezi sebou v pětiboji soutěžily, kromě jednotlivců na táboře, také tábory Sázava a Orava. Zaznamenané výsledky byly převedeny na body, sečteny a poštou odeslány do druhého tábora. Československá YMCA měla dokonce v plánu pro rok 1924 přibrat do tohoto

sportovního zápolení také výsledky polského tábora YMCA.³⁸

V táborech nechyběly ani zápasy volejbalové, fotbalové a playgroundballové. V těchto sportech se pořádaly celé turnaje. Nejoblíbenějším sportem v táboře Zdobnice byl však volejbal (viz obrázek 8).³⁹ Účastníci tábora sehráli v roce 1939 volejbalový zápas proti volejbalovému družstvu choceňských vysokoškoláků, jejichž tábor byl o něco níže po proudu řeky. YMCA vyhrála tento zápas 2:0. Kromě volejbalistů zavítalo do tábora také fotbalové družstvo Slatiny, které si z tábora odvezlo porážku 13:5 (2:2).⁴⁰

Letní tábory organizace YMCA měly však i další využití. Ve dnech 21. – 28. srpna 1932 pořádala pražská YMCA, po vzoru amerických „summer school“, týdenní kurz pro rozhodčí a cvičitele basketbalu. Kurz byl pořádán na letním táboře pražské YMCA na Vlčici na Staňkovském jezeře. Byl samozřejmě přístupný všem zájemcům. Vedením kurzu byl pověřen F. M. Marek za asistence nejlepších hráčů a funkcionářů svazu.⁴¹

Obrázek 7. Loděnice tábora Vlčice.
Figure 7. The shipyard at the Vlčice summer camp.

Letní tábor Vlčice však organizace YMCA ztratila již v roce 1938. O tento tábor YMCA přišla z důvodu odtržení části území od Československa.

³⁶ First J. (1935). *Cesty a cíle našich táborníků*. Praha. s. 10.

³⁷ Ke konci 30. let to byla pouze koule vážící 3kg. Původně zde měli i koule vážící 5kg, ale ta se zde ztratila.

³⁸ Marek, F., M. (1924). Sportem k mezinárodnímu porozumění. *YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu)*, 2(2), 65.

³⁹ *Zdobnice: Almanach tábora Křesťanského sdružení mladých lidí (Y.M.C.A.) v Hradci Králové 1935 - 1939*. (1939). Hradec Králové: YMCA.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ STAR, roč. 1932, č. 18.

Obrázek 8. Volejbal v táboře Zdobnice.
Figure 8. Volleyball at the Zdobnice summer camp.

Táborová činnost organizace YMCA začala být omezována s blížící se 2. světovou válkou. S příchodem Němců byla postupně činnost na letních táborech zastavena. Tento osud potkal všechny tábory organizace YMCA. Roku 1943 byla organizace YMCA v Československu rozpuštěna.

Nástin vývoje letních táborů organizace YMCA od začátku 2. světové války do jejich obnovení v současnosti

Před začátkem 2. světové války provozovala organizace YMCA 15 táborů. Některé z těchto táborů provozovalo toto sdružení až do roku 1940. Letní tábory organizace YMCA se staly mezi tehdejší mládeží skutečně velmi populárními. Řada pamětníků na ně vzpomíná dodnes. Jako chlapci prošli tábory YMCA i mnozí významní představitelé našeho státu.⁴²

Jedním z posledních táborů, které ještě YMCA provozovala na začátku 2. světové války, byl Masarykův tábor na Sázavě. I ten však válečným událostem padl za oběť, když ho v roce 1940 zkonfiskovaly oddíly Hitlerjugend. Aktivitám Hitlerjugend byla v pracovním týdnu vymezena sobota, kdy se členové v hnědých košilích, černém šátku, černých kraťasech a páskou s fašistickými symboly scházeli v táborech, kde se věnovali nejen sportu, ale také polovojenským aktivitám – učili se topografii, chování v boji, trénovali zacházení se zbraněmi. Oficiálně mohli jít účastníci tábora z řad Hitlerjugend v neděli domů, ale většina zůstávala

⁴² „YMCA Hradec Králové“, přístup 13. březen 2013, <http://hk.ymca.cz/ymca-cr.php>.

v táboře a věnovala se programu. Po válce chtěla YMCA obnovit svou činnost i na Masarykově táboře.⁴³ Ten však našla zdevastovaný a vykradený.⁴⁴ Některá zařízení letního tábora byla Němci svévolně zničena (např. všechny lodě).

Dnes je tento tábor jedním z největších trvalých táborů ve střední Evropě a se svolením zesnulého prezidenta – Osvoboditele nese jméno „*Masarykův letní tábor Ymky na Sázavě*“.

Tábor Vlčice na Staňkovském jezeře byl již v roce 1939 a poté i během druhé světové války využíván k dosud přesně nezjištěnému účelu německým námořnictvem. Je však známo, že tu bylo několik motorových člunů a menší letoun opatřený plováky (hydroplán). Po 2. světové válce převzala YMCA tento tábor úplně ochuzený o veškeré zařízení a loďstvo, což byla pro ni zřejmě nejcitelnější ztráta. Přesto se toto sdružení snažilo Vlčici opět vybavit. S blížícími se 50. lety však přišla veškerá její snaha vniveč. V 50. letech po krátkou dobu objekty využívala pohraniční stráž. Do tábora byla umístěna 20. rota a v okolí vybudován drátěný zátaras. Ten však zde byl pouze telefonizován, nikoli elektrifikován. Tento tábor byl totiž bez napojení na elektrickou přípojku. Velitelství rot bylo rovněž umístěno v provizorním objektu, který byl v táboře YMCA. Poté byly táborové objekty zbourány, avšak v 60. letech bylo na původních základech vybudováno několik rekreačních chat Ministerstva vnitra. Po roce 1989 pak objekty opět začaly sloužit organizaci YMCA.⁴⁵

Letní tábor u Kumru, který byl jakýmsi pokračovatelem tábora u Hvězdova a který pořádalo liberecké sdružení, byl rok po svém otevření a zřízení trvalých chat a dalšího zařízení nedobrovolně opuštěn organizací YMCA. Důvodem bylo podstoupení táborového pozemku německým okupantům. V roce 1946 se sdružení YMCA začalo ucházet o navrácení tábora a

⁴³ Po ukončení války obnovila YMCA činnost na tomto letním táboře. Jedním ze záměrů organizace YMCA bylo v této době postavit v Soběšíně památník s více jak třemi sty jmény členů YMCA – Sázavanů, umučených, popravených a padlých na bojištích druhé světové války. Podle zjištění badatelů se YMCA stala v českých zemích organizací s největšími ztrátami na životech svých členů, a to hned po židovské obci.

„8,7 km - Kácovský běh“, přístup 13. březen 2013, <http://www.kacovskybeh.cz/Historicka-mista-na-trati/Masarykuv-tabor-YMCA/>.

⁴⁴ Černá, H. (2009). *YMCA jako středisko výchovy mládeže v Československu 1919 – 1951*. (Diplomová práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita, s. 86.

⁴⁵ „Ochrana-sh-na-ceskobudejovicku“, přístup 10. květen 2012, <http://pohranicnik.bloguje.cz/899792-ochrana-sh-na-ceskobudejovicku.php>.

pozemku, který měla původně pronajatý na dobu 30 let. Po dlouhém vyjednávání se YMCA do tábora vrátila. Zdaleka ho však nenašla ve stejném stavu, v jakém ho opustila. Tábor nejprve využívaly oddíly Hitlerjugend, po nich němečtí letci a po osvobození také čeští letci.⁴⁶

Letní tábor liberecké YMCA – Hvězdov u Mimoně byl na podzim roku 1938 obsazen německou armádou. Ta zde vydržela do května 1945, kdy tábor obsadila sovětská armáda. Sovětská armáda využívala tento letní tábor do roku 1992. Od roku 1993 tábor využívá armáda česká. YMCA dodnes neúspěšně žádá o jeho vrácení nebo finanční náhradu.⁴⁷

Jedním z nejmodernějších táborů organizace YMCA byl před 2. světovou válkou jazykový tábor „*Devět Mlýnů*“. Ten však byl po zabrání znojemského kraje v roce 1938 Němci rozebrán a odvezen neznámo kam. Místo něj začala po válce YMCA s výstavbou tábora Kounice.⁴⁸

Celkem dosáhly válečné škody na letních táborech a ozdravovnách organizace YMCA hodnoty 1 502 263 Kč.⁴⁹ Do této ceny byly započítány poškozené a odvezené budovy a materiál. Přesto se toto sdružení snažilo v táborové činnosti pokračovat.

V roce 1946 se organizaci YMCA podařilo obnovit činnost téměř ve všech jejích letních táborech. V roce 1948 však začala být znovu omezována. Přesto však organizace YMCA pořádala roku 1949 patnáct letních táborů. Její letní tábory však již sloužily z 83% státním podnikům a korporacím a pouze ze 17% je využívali členové organizace YMCA.⁵⁰

Roku 1950 byla na organizaci YMCA uvalena národní správa a v lednu 1951 musela svou činnost,

včetně veškeré táborové, ukončit a majetek „darovat“ státu. V krátkém období „Pražského jara“ se YMCA pokusila o novou aktivaci činnosti. Několikaměsíční epizoda nadějí na svobodu skončila okupací 21. 8. 1968.

YMCA oficiálně obnovila činnost dne 7. dubna 1990, kdy z ustavující členské schůze za účasti 113 osob vzešel 23 členný prozatímní ústřední výbor. YMCA v Československu vzala na vědomí velice tíživou ekonomickou situaci státu a smířila se s tím, že nedostane zpět své finanční prostředky ani movitý majetek značné hodnoty, který jí byl odňat v padesátých letech. Organizace YMCA se však nemohla smířit s tím, že jí nebyly vráceny její budovy (s výjimkou pražské, liberecké a v roce 1998 hradecké) a téměř všechny tábory. Její činnost se tak opět rozbíhala za aktivní pomoci ze zahraničí.

Rok 1991 znamenal pro československou organizaci YMCA růst členské základny, rozvinutí programů, začátky mezinárodní spolupráce a obnovení členství v Evropské a Světové Alianci YMCA. Opět se rozběhla táborová činnost, pokračovaly kurzy programových sekretářů a vedoucích táborů.⁵¹

Dnes má organizace YMCA v České republice ve vlastnictví 4 tábořiště. Tři z nich jsou „historická“ – Masarykův tábor YMCA na Sázavě u Soběšína, Veverská Bítýška u Brna a Vlčice u Staňkovského rybníka. Čtvrtým je táborová základna Pastviny u Orlické přehrady. Mimo ně ale YMCA využívá i mnoho dalších tábořišť, která si pronajímá. Ta jsou po celém území republiky.⁵²

Závěr

Letní tábory organizace YMCA zaujímají významné místo v československé tělovýchovné a sportovní historii. Významnou měrou přispěly k rozvoji a zpopularizování „amerických sportů“ v Československu. S těmito u nás téměř neznámými sporty se prostřednictvím sdružení YMCA seznámila celá řada pozdějších výborných hráčů.

Úspěšnost prvního letního tábora organizace YMCA, který se stal vzorem pro spoustu dalších letních táborů po celém Československu, souvisí též se skutečností, že v něm po dlouhou dobu působil jako ředitel vynikající tělovýchovný funkcionář Joe First.

Z hlediska vývoje organizace YMCA je obdivuhodné, že zde tato organizace založila první dva letní tábory tak krátce po jejím příchodu do Československa. Do začátku 2. světové války stihlo toho sdružení rozběhnout činnost ve dvanácti táborech.

⁴⁶ NA Praha, fond YMCA, č. kartonu 3, sign. 6, Stručná zpráva o letním táboře liberecké YMCA u Kumru (okres Mimoň).

⁴⁷ Archiv YMCA v ČR. Letní tábory.

⁴⁸ NA Praha, fond YMCA, č. kartonu 3, sign. 6, Částečné vyúčtování novostavby letního tábora YMCA u Kounic (Nová Sázava).

⁴⁹ Těto sumy bylo dosaženo z cen a odhadu z října roku 1945.

NA Praha, fond YMCA, č. kartonu 3, sign. 7, Dopis organizace YMCA Ministerstvu financí ze dne 6. listopadu 1946.

⁵⁰ YMCA provozovala následující tábory: Biskupice u Hrotovic, Břehyně u Dolce, Hranice u Rokytnice n. Jizerou, Jablůnka u Vsetína, Karpaty u Červeného Kameně, Lučatín, Masarykův tábor na Sázavě, Nižbor na Berounce, Orava, Kounice na Sázavě, Veverská Bítýška – Tišnov, Vlčice u Chlumu u Třeboně, Tatranská Lomnica, Zdobnice – Slatina nad Zdobnicí, Zlatá řeka na Otavě.

NA Praha, fond YMCA, č. kartonu 5, sign. 13, Statistická zpráva o letních táborech YMCA v ČSR.

v r. 1949.

⁵¹ „YMCA Hradec Králové“, přístup 13. březen 2013, <http://hk.ymca.cz/ymca-cr.php>.

⁵² Hynek, J., V. (2010). Sport a tábory YMCA v období první republiky. In: *YMCA v proměnách času*. Praha: YMCA v České republice, s. 44.

Kromě rekreace svých členů spojovali vedoucí letních táborů tato místa se sportem a cvičením, výchovou k ukázněnosti, zodpovědnosti a mravnímu zdokonalení. Rovněž nezanedbatelná byla též basketbalová nebo volejbalová školení, která pořádala organizace YMCA právě na těchto letních táborech. Velký důraz na letních táborech organizace YMCA v Československu byl kladen rovněž na výuku plavání a cvičení se v záchraně tonoucích.

Z hlediska rozšiřování letních táborů organizace YMCA je obdivuhodné, že ve své táborové činnosti nepolevila ani poté, co jí díky 2. světové vznikly velice rozsáhlé škody. Největší materiální a finanční ztráty však této organizaci vznikly později, a to v letech 1950 – 1990.

Přesto můžeme tvrdit, že československá YMCA výrazně přispěla ke vzniku trvalých letních táborů v Československu, což byl velký přínos do života československých hochů i dívek.

Prameny a literatura

Archivy

1. Národní archiv Praha. Fond YMCA. Kartony 1, 3, 5, 6.
2. Archiv YMCA v České republice.

Periodika

1. Nová tělesná výchova, roč. II (1928/1929).
2. Protein, roč. VIII. (2006) – XI. (2009).
3. Sport, roč. VII. (1927) – IX. (1929).
4. STAR, roč. 1932, 1933, 1934, 1935.
5. Táborový zpravodaj YMCA, roč. II. (1926) – IV. (1928).
6. Tep pražské Ymky, roč. IV. (1931) – X. (1937).
7. YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu), roč. III. (1925).

Tištěné prameny

1. *Almanach letního tábora YMCA Sázava 1936.* (1936). Praha: YMCA.
2. *Almanach Masarykova letního tábora YMKY na Sázavě.* (1938). Praha.
3. *Almanach tábora YMKY Sázava 1932.* (1932). Praha: YMCA.
4. *Almanach Znojmo: letní tábor YMCA IX. sezona 1934.* (1934). Znojmo.
5. *Jazykový tábor v Podyjí YMCA Znojmo.* (1935). Znojmo: YMCA.
6. *Hranice v Krkonoších 1947.* (1947). Hradec Králové.
7. *Kam na prázdniny?.* (1936). Praha: YMCA.
8. *Lesní a vodní rezervace Vlčice na Staňkovském jezeře.* (1935). Praha: YMCA.
9. *Letní tábor dorostu YMKY u Pelíškova mostu na Sázavě.* (1921). Praha: YMCA.
10. *Letní tábor YMCA „Sázava“ (XI. sezona: 1921-1931).* (1931). Praha: YMCA.

11. *Letní tábory venkovského dorostu v roce 1932.* (1932). YMCA.

12. *Letní tábor YMCA Karpaty 1946.* Bratislava: YMCA.

13. *Službou k cíli (řetěz služby vykonané YMCOU v Kroměříži pro mládež a občanstvo města i okolí za rok 1925).* (1926). Kroměříž: YMCA.

14. *Vlčice: letní tábor pražské YMCA na Staňkovském jezeře 1934.* (1934). Praha.

15. *Zdobnice: Almanach tábora Křesťanského sdružení mladých lidí (Y.M.C.A.) v Hradci Králové 1935 - 1939.* (1939). Hradec Králové: YMCA.

Literatura

1. Bureš, P. & Plichta, J. (1931). *Sport a tělesná kultura v Čsl. republice a cizině.* Praha: Almanach sportu.
2. Černá, H. (2009). *YMCA jako středisko výchovy mládeže v Československu 1919 – 1951.* (Diplomová práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita.
3. First J. (1935). *Cesty a cíle našich táborníků.* Praha.
4. Hlaváč, P. (2010). YMCA v Československé armádě na začátku 20. stol. In: *YMCA v proměnách času.* Praha: YMCA v České republice.
5. Hynek, J., V. (2010). Sport a tábory YMCA v období první republiky. In: *YMCA v proměnách času.* Praha: YMCA v České republice.
6. Konečný, J. (1930). *YMCA její vznik, dějiny a význam.* Praha.
7. Štumbauer, J. (1992). *Dějiny spolkové tělesné výchovy a sportu v Č. Budějovicích od poloviny 19. století do roku 1938.* (Habilitační práce). Praha: Univerzita Karlova v Praze.
8. Taft, W., Kent, F., Newlin, W. & Harris, F. (1922). *Service with fighting men (An Account of the Work of the American YMCA in the World War I).* New York: Association Press.
9. Tlustý, T. (2012). *Tělesná výchova a sport v organizacích YMCA a YWCA v meziválečném Československu.* (Diplomová práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita.
10. Waic, M. & Kössl, J. (1992). *Český tramping 1918-1945.* Praha: Práh.

Internet

1. <http://campdudley.org/alumni/history-2/>
2. <http://hk.ymca.cz/ymca-cr.php>
3. <http://pohranicnik.bloguje.cz/899792-ochrana-sh-na-ceskobudejovicku.php>
4. <http://www.kacovskybeh.cz/Historicka-mista-na-trati/87-km/>

Mgr. Tomáš Tlustý

FTVS UK Praha

José Martího 31

16252 Praha 6

tlusty.tomas@seznam.cz

Tento příspěvek vznikl s podporou Specifického vysokoškolského výzkumu 267 602.